

ГРУПКО ДОБРИЧЕВИЋ = ГРУПКО ПОПОВИЋ, ДА ИЛИ НЕ?

Доц. др Аранђел Смиљанић

Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет

Апстракт: Основни циљ рада је да се утврди да ли се дипломата породице Косача Групко Добричевић може идентификовати са Групком Поповићем, који је, такође, у више докумената забиљежен као посланик у служби ове породице. Највећи дио рада чини навођење свих помена Групка, као посланика војводе Сандаља и војводе и херцега Стјепана, без обзира на то како је у тим изворима означен („Добричевић“, „Поповић“, „Dobreaveg“, „Dobranichi“, „Grupchum diach“, „дијете укућно Групко“, „цариник – dohanerius“, „zarinich“, „gabelloto“, „factoris“). Захваљујући томе може се пратити његова континуирана активност у политичком животу босанске државе и њених веза са другим политичким субјектима тог времена. Кроз анализу извора, аутор изводи закључак да ли је у питању иста личност или не. Завршни дио рада указује на Групкову евентуалну сродност са другим особама укљученим у дипломатску службу Косача.

Кључне ријечи: Групко Добричевић, Групко Поповић, идентификација, Венеција, војвода Сандаљ, Дубровник, мисије, логотет, цариник, војвода и херцег Стјепан, дворанин, дипломата, наследници.

Изворна грађа биљежи име Групка Добричевића, Групка Поповића, али и Групка који је означен као дијак, логотет и цариник без навођења презимена. Заједничко за њих јесте то што су били укључени у дипломатску службу Косача. Тешко је у почетку рећи да ли је у питању иста или се радило о двије различите личности. Чак и у оним тренуцима када се чини да се они могу разликовати, појави се извор који сугерише супротно, и који их готово идентификује, о чему ће више бити ријечи при обради његове (или њихове активности). Несумњиво је да је у питању једна од оних ситуација када аутор добија нескривену жељу за путовањем у прошлост не би ли утврдио да ли је у питању иста личност или различите, које осим имена и службе истим господарима, немају ништа заједничко.

Ако желимо да одговоримо на у наслову постављено питање, у обзир морамо узети све могућности које су блиске његовом (или њиховом имену). У новембру 1412. као Сандаљев посланик у Венецији оз-

начен је „Grubacium Dobreaveg”¹. Тада је одиграо важну улогу у склапању мировног уговора између Млетачке Републике и Балше III, што је означено на одговарајућем мјесту „...spectabilem virum dominum Grubacium Dobreaveg, honorabilem suum ambassiatozem ad tractandum et concludendum pacem inter nos et dominum Balsam „². Међутим, не мора да значи да је то његов први помен у изворима, пошто постоји могућност да је забиљежен у једној тужби почетком 1412, када је означен као „Grupchum diach”³.

На повратку из Венеције, брод којим је Групко пловио захватило је снажно невријеме, те су били принуђени да дио робе с њега баце у море, о чему Дубровчани пишу Сандаљу средином децембра 1412. године⁴. Групково име („Grubaz Dobranichi”) забиљежено је и на Балшиној мировној повељи од 30. јануара 1413. године⁵. Крајем марта исте

¹ За то посланство, Сандаљ је у другој половини октобра тражио лађу у Дубровнику. Друштво му је правио Радослав, изасланик банице Анке и ћерке јој Катарине. Они су разрјешавали питање подјеле уложене имовине на добит између бивших супружника. Групко је, пред тога, за Сандаља и куповао одређену робу. У Дубровник се вратио 14. децембра 1412. Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Сарајево 2009, 383.

² Мировни уговор потписан 26. новембра 1412. предвиђао је да ће, уколико Балша прекрши споразум, бити дужан да врати Републици Улцињ и Будву. Ако то не учини, Сандаљ је требао Републици пружити помоћ у протјеривању Балше. Он је том приликом обећао да ће Балша вратити купљене градове. S. Ljubić, *Listine o odnošajih južnoga Slavenstva i Mletačke Republike VII*, 26–28; А. Babić, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj*, Сарајево 1995, 89; Б. Храбак, *Венеција и Сандаљ у његовом ширењу по Приморју почев од Херцег-Новог*, Бока 11, Херцег Нови 1979, 209.

³ „Brayan Pribilouich coram domino Marino de Bona conqueritur supra Tassouac Petieuich, Radman eius fratrem, Bubeglam nepotem Medulini, Stanisauum Grubigleuich, Grupchum diach, Meiugostum Conarbradich et Medulinum zupanum. Eo quia predicti per vim acciperunt sibi quattuor boues. Et hoc fuit die octauo septembris proxime preteriti in Parauo. Item conqueritur supra dictum Radman. Eo quia per simoniam accepit sibi ureperos tres ut faceret sibi reddere dictos boues et nil fecit.” DAD, Lam. de foris II, 133' (5. I 1412). Изражавам најтоплију захвалност проф. др Есаду Куртовићу са Филозофског факултета у Сарајеву који ми је уступио необјављене документе, који су искоришћени за ову, и других неколико напомена. У прилог томе да се радило о Сандаљевом посланику Групку сугерише помен жупана Медулина, за кога се зна да је у то вријеме био у служби Косача.

⁴ Они су Сандаља обавијестили да ће се дио бачене робе надокнадити од преостале робе, и то у процентима колико је његове робе било бачено у море. Требало је извршити процјену штете и један дио одвојити за надокнаду. Умјесто да дио његове робе задрже, Дубровчани су од Сандаља тражили 12 дуката за трошкове процјене износа настале штете. Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма I–I*, Београд 1929, 286–287; Е. Kurtović, *Sandalj*, 384.

⁵ Како у млетачком документу стоји „el spectabele et egregio homo meser Grubaz Dobranichi”. S. Ljubić, *Listine VII*, 68. А. Babić, *Diplomatska služba*, 89; G. Čremošnik,

године, опет је боравио у Венецији када је подизао Сандаљев депозит⁶. За свог господара у Дубровнику је новембра 1415. набављао оружје⁷. Већ овдје је присутна прва дилема, пошто се у млетачким изворима означава као Грубач („Grubacium Dobreaveg” и „Grubaz Dobranichi”), а не као Групко. Вјероватно је у питању грешка коју је начинио неискусни писар у Венецији при писању наших имена. У том случају, више ћемо повјерења поклонити дубровачком писару који га је у поменутој тужби с почетка 1412. означио правим именом Групко као „Grupchum diach”.

Након паузе поново се јавља, овај пут као логотет, почетком маја 1420. када је у Дубровнику преговарао о продаји друге половине Конавала⁸. Преговори су били успјешни и Групко је по Сандаљевом овлашћењу написао другу повељу о уступању Конавала Републици⁹. Осам дана касније, Дубровчани су одлучили да документ о Сандаљевом улагању новца дају Групку¹⁰. Већ почетком јуна дошло је до побуне становништва у Конавлима, на шта је Сандаљ у договору са Дубровчанима ангажовао свог логотета Групка, који је са дубровачким изаслани-

Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka, GZM VII (1952) 278; Б. Храбак, *Венеција и Сандаљ*, 20–210; Е. Kurtović, *Sandalj*, 384.

⁶ Радило се о депозиту од 6.000 дуката, које је Сандаљ требао да дијели са бившом супругом и пуницом. Сињорија је обећала исплату новца када су они боравили у Венецији четири мјесеца прије тога, и сада је то требало и да се реализује. Б. Храбак, *Венеција и Сандаљ*, 210.

⁷ Било је то вријеме кад су Сандаља опасно притисли браћа Павловићи, који су у то вријеме уживали турску подршку након убиства њиховог оца кнеза Павла. Е. Kurtović, *Sandalj*, 384.

⁸ У омјеру 15 против 14, 9. маја није прихваћен приједлог „de intrando ad tractandum cum Grubacio ambaxiatori voyuode Sandagl pro emendo aliam parte que fuit voyuode Petri cum dimidia castris de Sochol et cum Obod et Civitate vechia integram pro eo precio quo empta fuit alia pars dicti voyuode Sandagl”. Радило се о Павловићевој половини, коју је у том тренутку држао војвода Сандаљ након што је поразио војводу Петра Павловића, највише захваљујући турској помоћи. У томе му је помагао Дубровчанин Тудроје Бавжелић, у то вријеме ангажован као Сандаљев дипломата. Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, Споменик СКА 66, Земун 1926, 26; П. Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Београд 1971, 160; Е. Kurtović, *Sandalj*, 383, 387.

⁹ Преговори су успјешно окончани 20. маја тако да је Сенат три дана касније наредио припреме „pro possessione Canalis et castris Soccholii. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, GZM VII, 277–279; Р. Грујић, *Конавли*, 26; Ово свакако иде у прилог повезивању са личношћу дијака Групка, забиљеженог у тужби почетком 1412 (претходно наведено у тексту).

¹⁰ Вијеће је тада одлучило „de dando literam obligationis XVIIIIm uerperogum pro prima media parte empta Canalis Grubacio ambaxiatori voyuode Sandalie ... de dando predicto Grubaccio obligationem predictam sine ulla fideuissione”. DAD, Cons. Rog. II, 120 (28. V 1420).

цима отишао у ту жупу и на збору позивао на смирење и покорност дубровачкој власти¹¹. Групко Добричевић је почетком 1423. у Дубровнику примио дио Сандаљевог депозита¹².

Ако до тада и нема дилеме да се радило о истој личности, која је прво била дијак, затим угледни посланик у Венецији и логотет војводе Сандаља, проблеми са идентификацијом почињу у прољеће исте године. Наиме, 17. априла 1423. у једном Сандаљевом писму забиљежен је Групко Поповић¹³. Остаје отворено питање да ли је то иста личност као Групко Добричевић. У одговору на ово питање не може нам помоћи ни Сандаљева потврда о подизању новца из депозита с краја те године, у којој је његов посланик означен као „наш слуга, дијете укућно Групко”¹⁴. Чак би се могло рећи да овај помен додатно компликује посао око идентификације Групка, јер не знамо да ли се то односи на Добричевића или Поповића (наравно ако нису иста личност), или чак да је у питању личност која нема везе са претходним поменима Групка. У сваком случају, „наш слуга, дијете укућно Групко” је у приличној несразмјери са „spectabilem virum dominum Grubacium Dobreaveg”, како су га Млечани означавали. У Сандаљевој потврди о подизању депозита као да се радило о некој особи на почетку дипломатске каријере.

Оставићемо ово питање по страни, те ћемо се вратити каснијим поменима Групка у служби војводе Сандаља. Као његов цариник („dohanerius”), Групко је први пут забиљежен 9. априла 1424. када је у Дубровнику договорено да заједно са Теодором Проданелићем исплати но-

¹¹ Иза побуне стајао је војвода Радослав. На народном збору, у присуству Дубровчана Орсата Заманића, Натала Прокуловића и Ловра Соркочевевића, Групко је упозорио на опасност од Турака с којима се Радослав повезао, те позвао све на поштовање уговора. Р. Грујић, *Конавли*, 26.

¹² Признаницу о томе потписао је својом руком **Грѣпко Добричевићъ слѣга воеводе Сандаља неговимъ посланиемъ и ш неговими...неговомъ печатниѡ придохъ ѡ Дѡбровникъ** У питању су биле турске аспре. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 368–369; Групко за аспре није донио одговарајућу документацију, али су Дубровчани изашли у сусрет Сандаљу да му се „dandi dicto Grupcho dictos aspros et accipiendi dictam expeditoriam a fieri, faciendi omnes scripturas et cauales oportunas et scribendi et respondendi ad literas eiusdem voiuode”. DAD, Cons. Rog. III, 134 (4. I 1423); A. Babić, *Diplomatska služba*, 89.

¹³ У писму Руска Христифоровића наведен је као „Grubcho Popovich”. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, GZM VII, 279.

¹⁴ У потврди о примању новца господар га означава као **слѣгѡ нашега дикте ѡкѡѣнкѡ Грѣпка**. Опет је подизао турске аспре. П. Каранотвртковић, *Србски споменици*, Београд 1840, 164–165; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Vienna 1858, 329; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 374–375; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, GZM VII, 279–280.

вац клесару Новаку Прибиловићу, који се обавезао да ће изградити цистерну и извести друге радове које Сандаљ од њега буде тражио у Соколу за мјесечну плату од 14 перпера и храну¹⁵. Сљедећи извор је веома важан јер нам открива презиме цариника Групка. Наиме, крајем августа 1425. забиљежен је цариник („zarinich”) Групко Поповић у улози посланика војводе Сандаља, који је преко њега подигао новац од царине, камате и конавоског дохотка¹⁶. Сљедећи пут јавља се почетком априла 1426. такође као цариник („gabelloto”) Групко, у послу који је подсејао на онај закључен са клесаром Новаком Прибиловићем. Занимљиво да се и овај пут биљежи име Теодора Проданелића. Једина разлика је што се овај пут закључује уговор са Радишом Богетићем¹⁷.

Средином августа 1426. Групко Поповић и Клапац Станковић подигли су добит на име новца који је њихов господар, војвода Сандаљ, имао уложеног у дубровачкој комуни, али и конавоски доходак¹⁸.

¹⁵ „Nouach Pribilouich lapicida promisit et se et omnia sua bona per aptay renuntian-do obligant laborare ac perfecte facere et construere voiuode Sandalio unam cisternam vel omnia altra laboreria que videbuntur et placebunt eidem voiuode in Sochol. Pro quo voiuoda ser Theodorus de Prodanello et Grupchum dohanerius dicti voiuode ad melius tenendem obligauerunt se et omnia ipsorum bona, dare et soluere dicto Nouach quolibet mensis quo steterit ad laboreria dicti voiuode Sandagl yperperorum quatuordecim et quod dictus voiuoda dabit sibi expensas necessariis oris pro eo tempore quo stabit cum ipso. Quod tempore incipe debet crastina die et finiturus est die quo licentiabitur ab illo voiuoda.” DAD, Div. Canc. XLII, 261 (9. IV 1424).

¹⁶ „Grupchus Popouich zarinich voiuode Sandali ad zarinam prope Ragusium, nuncius et ambasiator dicti voiuode Sandali ut patet per expeditorias hic affixas in sclauo scriptas, vice et nomine dicti voiuode Sandalii et vigore expeditoriarum hic affixarum ut supra, confessus et contentus fuit habuisse et recepisse a viro nobili et sapienti domino Rectore Ragusii ser Volzo de Babalio et suo minori consilio, dante et solvente nomine et vice et de denariis comunis Ragusii in una mane yperperos noningentos pro prode denario-rum, videlicet, yperperos XVIIII^M quos idem voiuoda Sandalius habet in comune nostrum ad prode de quinque pro centenario in anno soluto prode predicto dictorum yperperorum XVIII^M anno de 1425 et completo de mense augusti presentis in die sancti Stefani dicti mensis et millessimi. Et in alia manu confessus et contentus est dictus Grupchus dicto no-mine habuisse et recepisse a predictis domino Rectore et minori consilio ut supra yperperos quingentos grossorum de Ragusio pro tributo Canalis debito ipsi voiuode soluto ipso tributo pro anno de 1425 finito in festo sancti Stephani de mense augusti presentis ut in expedi-toriis hic affixis continetur.” DAD, Div. Canc. XLIII, 189 (31. VIII 1425).

¹⁷ „Radissa Boghetich petrarius promisit super se et omnia sua bona ser Teodoro de Pro-danello et Grupcho gabelloto voyuode Sandagl stipulantibus et recipientibus nomine ipsius voiuode Sandagl, ire Schol ipius voyuode as faciendum ibidem unam cisternam.” DAD, Div. Canc. XLIV, 5 (9. IV 1426). A. Babić, *Diplomatska služba*, 89; E. Kurtović, *Sandalj*, 390–391.

¹⁸ „Grupchus Popouich et Clapaç Stancouich nuntii spetiales et ambaxiatores voyuo-de Sandagl ad infrascripta ut patet per litteras expeditorias ipsius voiuode Sandagl scriptas in sclauo ... in una parte ducatos trecentos auri pro prode ducatis sex milium quos idem

У исто вријеме, и сам Групко је био у неколико кредитно-трговачких послова са Дубровчанима који су забиљежени у задужбеним књигама јуна 1426, фебруара 1427. и новембра 1431. године¹⁹. За нас је значајније од тога то што се у овим изворима уз име Групка налази презиме Добричевић („Dobrichieuič”), али и његова функција цариника („zarinich”). Имајући у виду да је и Групко Поповић, готово истовремено, (август 1425) означен као цариник, неминовно се намеће претпоставка да се ради о истој личности.

Средином новембра 1426. забиљежен је „Glupchus Dobrichieuič factor magnifici voiuode Sandagl”²⁰, иза чега се сасвим сигурно крије

voiuoda habet in comune Ragusii.” DAD, Div. Sanc. XLIV, 53 (13. VIII 1426). Е. Куртовић, *Из историје банкарства Босне и Дубровника у средњем вијеку (улагање новца на добит)*, Београд 2010, 30.

¹⁹ „Nos Obrad Boroeuič, Radiuoy Dubraucich, Radin Dobrichieuič, Grubač Obradouch et Grupchus Dobrichieuič zarinich confitemur quod super nos et super omnia bona nostra obligamus nos dare et soluere ser Luce de Andree de Sorgo yperperos quatragesima septem cum dimidio usque ad festum sancti Michaelis de mense septembris proxime futuros ... Cum pacto quod Grupcho predicto non possit exigi de dicta quantitate plusquam yperperis quindecim et ultra ne quamquam.” DAD, Deb. Not. XIV, 29 (6. VI 1426); Са стране стоји: „Die V^{to} februarii 1427 ser Lucas de Sorgo confessus fuit habuisse et recepisse a contrascriptis Radiuoi, Obrad, Radin et Grubač pro parte solucionis suprascripti debiti yperperos quindecim de quibus fuit plegius Grupchus ut in obligatione debiti contentur.” Изнад са стране: „Die VIII° nouembris 1431 infrascriptus ser Lucas de Sorgo creditor dedit potestatem Volcho Daboeuič sartori pro resto infrascripte obligationi de yperperis triginta duobus cum dimidio sine aliquo vigore supra Obrad, Radiuoi, Radin, Grubač et Obriuglia principales debitores ad melius tenentem secundum formam obligatione exceptato Grupcho plegio ponens ipsum Volchum in suum bonum et faciens eum procuratorem ut in rem suam. Ita quod dantibus ipse Volchus infrascripta obligatione suo nomine proprio uti possit in iudicio et extra et dictos yperperos 32÷ a dictis principalibus debitoribus et in bonis suis ad meliustenendem petere, exigere et recipere habere in animam jurare finem remissionem et omnem suam voluntatem tanquam de re propria.”

²⁰ „Glupchus Dobrichieuič factor magnifici voiuode Sandagl ex parte una et Volchassinus Racich tabernarius ex parte alia pro uno debito yperperorum sexaginta quos idem Volchassinus confessus fuit debere dare dicto Glupcho pro nomine voiuode Sandagl et pro vino dicti voiuode pro quibus idem Volchassinus erat in carceribus comunis, venerunt ad infrascriptum pactum et concordium, videlicet, quod dictus Volchassinus soluere teneatur et debet pro aptai renuntiando super se et bona sua pro parte dicti debiti usque ad Carnisprium proxime futuros yperperos triginta et alios yperperos triginta pro resto dicti debiti usque ad Pasca ascensionis domini proxime futuros cum pacto quod nisi soluint ut supra promisit in dictis terminis debeat reuerti ad carceres comunis. Pro quo Volchassinus et eius precibus et instantia infrascripti se constituerunt plegios et principales pagatores pro infrascriptis, videlicet, quantitatibus quilibet eorum pro sua quantitate ad meliustenendem cumdicto principali isto modo, videlicet, quod nisi dictus Volchassinus soluerit ad terminos ut supra promisit quod ipsi consignabunt personum eius ad carceres qua in carceribus consignata plegii ipsi sint franchi a presenti pleziaria, scilicet, vero non consignauerint utt supra tunc quilibet

Групко Добричевић, чије је име писар у Дубровнику погрешно написао. Почетком 1427. Сандаљ је преко Групка протествовао код Дубровчана због куповине Павловића дијела Конавала по вишој цијени него што су купили његов дио. То је био својеврсни дипломатски протест на који су Дубровчани одлучили да одговоре управо преко Групка²¹. Упадљиво је да се у овим одлукама уз име Групка не наводи нити презиме, нити његова евентуална функција цариника, па чак ни ознака да је у питању Сандаљев посланик или амбасадор. Шта је разлог томе, тешко је утврдити. Биће да су Дубровчани били повријеђени Сандаљевом дипломатском акцијом, због које им није било до посебног означавања његовог посланика, или су можда били у некој журби.

Ако не знамо о коме се Групку радило (ако их је било више од једног), онда сигурно знамо о коме је била ријеч крајем августа 1427. Тада је „Grupchus Porouich nuncius et ambasiator specialis magnifici voiuode Sandalii” долазио у град подно Срђа ради подизања добити за свог господара²². Сљедећи помен Групка, цариника војводе Сандаља („Grupchum duanerium vaiuode Sandali ad zarina”), није био посебно пријатан по њега. Наиме, у другој половини маја 1428. против њега је дубровачки грађанин Радоња Прибиловић подигао тужбу пред судом²³. Како је овај спор окончаан, није познато, али се зна да је у Дубровник поново долазио у другој половини јула исте године када му се Вијеће умољених извинило јер није имао одговарајуће овлашћење свог господара²⁴. Документ с краја те године значајан је у идентификацији Групка, по-

eorum soluere teneatur quantitate pro qua est plegius ut infra. videlicet. Renuntiantes omnes. Infrascripti sunt plegii: Ser Theodorus de Prodanello pro uerperis quindecim renuntiando uerperis XV, ser Marinus Ju. de Georgio pro uerperis tribus renuntiando, uerperis III”. DAD, Div. Canc. XLIV, 80 (18. XI 1426).

²¹ Они су, између осталог, тада одлучили „de induciendo super verbis reportatis per Grupchum parte voiuode Sandagl sub literis credentialibus ... de firmando literas sclavas que scribuntur Sandagl pro significatione conclusionis Canalis partes Radosai. Одлука је потврђена три дана касније када одлучују да respondendi petitionibus factis per Grupchum parte voiuode Sandagl”. DAD, Cons. Rog. IV, 1, 2' (2. и 5. I 1427).

²² DAD, Div. Canc. XLIV, 177 (31. VIII 1427). Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 30.

²³ „Radogna Pribilouich coram domino Rectore ser Andrea Bla. de Menze conqueritur supra Grupchum duanerium vaiuode Sandali ad zarina. In eo quia ipso ducente Ragusium castronos decem et equum unum casey onustum, dictus Grupchus accepit sibi castronum unum et unum caseum.” DAD, Lam. de foris VIII, 20' (23. V 1428).

²⁴ „Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et minori consilio excusationem faciendi Grupcho pro tubetis quos requirit dicens quod literas non recepimus superinde a Sandagl.” DAD, Cons. Rog. IV, 62' (21. VII 1428).

што је приликом његовог задужења забиљежено да се ради о Групку Добричевићу, царинику војводе Сандаља²⁵.

У октобру 1429. Групко је долазио у Дубровник по другу рату закупа дријевске царине²⁶. Вјероватно се поново радило о грешци писара који га је означио као Глупка. Крајем 1429. опет се биљежи у кредитним пословима са истим Дубровчанином као претходне године²⁷. На овом мјесту поново долазимо у извјесну дилему јер је он означен као „Glupcho Dobrichieuich gabelloto voiuode Sandagl”, док је на истом мјесту само нешто ниже забиљежен као „Grupchi factoris et gabelloti magnifici voyuode Sandagli”²⁸. Објашњење да се радило о писарској погрешци и овај пут дјелује као најреланије.

У другој половини марта 1430. Групко Добричевић, „gabelloto voiuode Sandagl”, поново се биљежи у кредитним пословима са дубровачким грађанима, већ помињаним Ратком Ракојевићем и Милорадом Радмиливићем²⁹. Дубровчани су 20. јуна 1430. тражили Групково свједо-

²⁵ „Ego Ratchus Rachoeuich Glutich confiteor quod super me et omnia bona mea obligo me dare et solvere Grupcho Dobrichieuich zarincih voiuode Sandagl et Stoicino zarinich voiuode Radosauui vel illi ex eis qui primo solutione petireit yperperos sexaginta tres grossorum Ragusii ad omnem voluntatem dictorum creditorum.” DAD, Deb. Not. XIV, 246' (22. XII 1428).

²⁶ „Glupchus gabelloctus ad zarinam voiuode Sandagl et Radiç Medulinouich nuntii dicti voiuode Sandagl et comitis Raichi pro ut patet per litteras dicti comitis Raichi qui sunt apud Ruschum cancellarium constituti coram spectabili milite domino Pasquali de Resti honor Rectore Ragusii et eius paruo consilio et testibus infrascriptis confessus et contentus fuerunt habuisse et recepisse a ser Rusco de Poza et ser Junio Ma. de Gradi officialibus salinariis gabelle de Narente dantibus et soluentibus pro secunda paga dicte gabelle ducatos auri quingentos.” DAD, Div. Not. XVI, 142 (20. X 1429). E. Kurtović, *Sandalj*, 385.

²⁷ „Ego Ratchus Rachoeuich Glutich tanquam principalis confiteor quod super me et omnia bona mea obligo me dare et solvere Glupcho Dobrichieuich gabelloto voiuode Sandagl et Stoicino gabelloto voiuode Radosauui vel illi ex eis qui primo solutionis petireit yperperos quadraginta sex usque ad diem vigessimam quinta mensis martii proxime futuros ... Pro quo Ratcho obligato predicto et eius precibus et instantia ego Petroe Rachoeuich frater dicti Ratchi pro dimidia, videlicet, pro yperperis viginti tribus et ego Milorad Radmilouich pro alia diomidia, videlicet, pro yperperis viginti tribus constituimus nos plegios et principales pagatores insolidum et ad meliustenendum cum ipso principali, videlicet, uterque prodimidia more predicto super nos et omnia bona nostra.” DAD, Deb. Not. XIV, 367' (14. XII 1429).

²⁸ „Audita petitione Grupchi factoris et gabelloti magnifici voyuode Sandagli petentes quod cum idem Grupchus vendiderit Petro ser Vite de Restis libris III^M ducentas XL^a lane in ratione grossos quatuor cum dimidio pro quolibet deceno libris.” DAD, Div. Canc. XLVI, 97–98 (14. XII 1429).

²⁹ „Nos Ratchus Rachoeuich tanquam principalis et Milorad Radmilouich tanquam plegius confitemur quod super nos et omnia nostra bona obligamus nos dare et solvere Grupcho Dobricheuich gabelloto voiuode Sandagl et Stoicino Bogosalich gabelloto voiuo-

чење пред Сандаљем о учешћу његових људи у сукобу на подручју Требиња³⁰. Опус његових послова био је веома широк. Тако је, примјера ради, почетком јула 1430. у Дубровнику добио једну посуду мастила неопходну за рад канцеларије Косача³¹. Исте године, почетком септембра, Групко је јављао Дубровчанима о симптомима Сандаљеве болести на основу којих су они препоручивали да не једе сир³². Групко се поново биљежи, овај пут као фактор војводе Сандаља, мјесец дана касније (октобар 1430), када му је исплаћено 500 дуката на име друге рате годишњег закупа за дријевску царину³³.

Августа 1432. долазио је у Дубровник, при чему му је исплаћена добит на уложени новац, али не и конавоски доходак, како је очекивао³⁴. У истом послу, забиљежен је у другој половини септембра 1433. године³⁵. Мјесец и по дана раније, „Grupchus gabellotus voiuode Sandagl nuntius et commissus ipsius voiuode” (почетком августа) у Дубровнику је подигао добит од 600 дуката на уложени новац свог господара³⁶.

de Radosaui vel illi qui primo solutionis petireit yperperos octo grossos usque per totum mensem aprillis proxime futuros. DAD, Deb. Not. XIV, 393 (19. III 1430).

³⁰ Они су Косачи пружали и друге аргументе, а ако их не би прихватио онда је у њихову корист требао говорити његов дипломата Групко. DAD, Lett. di Lev. X, 166 (20. VI 1430).

³¹ Томе је претходило дубровачко писмо Бенедикту Гундулићу, посланику код Сандаља, о набавци материјала за канцеларију Косача. Очито је исто мастило употребљавано и у дубровачкој канцеларији. Е. Kurtović, *Sandalj*, 378.

³² У упутству поклисарима стајало је „pur di li concesso per lo formagio quello di mandaua esso voiuoda et data una lettera a Grupcho per quella cason que se abia fatto Grupcho della lettera non sapiamo ma ditte a voiuoda secondo e per lui rechiesto gli e stato concesso”. DAD, Lett. di Lev. X, 208' (1. IX 1430). С. Truhelka, *Konavoski rat (1430–1433)*, GZM 29 (1917) 173.

³³ У Вијећу умољених, 3. октобра, одлучено је „possendi dare Grupcho factori voivode Sandagl secundam pagam gabelle Narenti anni presentis”. Трећу рату је добио Прибислав Похвалић крајем фебруара сљедеће године. У документу, Групко је означен као Сандаљев „фактор”. Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево 1987, 129.

³⁴ Власти Републике правиле су проблем јер по њиховом мишљењу признаница није била добро написана. С тога су тражили да се донесе исправна копија признанице. Е. Куртовић, *Из историје банкарства*, 138.

³⁵ Вијеће умољених је 17. септембра прихватило приједлог „solvendi nuntio voivode Sandagl pro gabella Narenti ducatos”, а то је забиљежено и шест дана касније у исправама нотаријата „de denarys comunis Ragusii ducatos auri quingentos pro integra solutione secunde page sacundi anni dicte gabelle Narenti”. Ђ. Тошић, *Дријева*, 131.

³⁶ DAD, Div. Not. XVIII, 78' (2. VIII 1433). Е. Куртовић, *Из историје банкарства*, 34.

Почетком 1434. Групко, цариник војводе Сандаља, обавезао се на исплату одштете због пљачке коју су починили неки Власи³⁷. У истој години његово име биљежи се два пута (26. фебруар и 1. октобар), а односи се на подизање добити на уложени новац за свог господара. Занимљиво је да је у оба наврата означен као "Grupchus gabellotus voiuode Sandagl"³⁸. У међувремену, поменут је у одлуци Малог вијећа средином јула те године³⁹. Документи из прве половине сљедеће године драгоцјени су пошто откривају да је имао сина по имену Новак. У првом, из средине фебруара 1435. биљежи се као Групко, фактор војводе Сандаља, али се зато у другом, из средине маја, јавља „Nouach filius suprascripti Grupchi"⁴⁰.

Након смрти војводе Сандаља, Групко прелази у службу војводе Стјепана. Истина, његове прве акције везане су за Сандаљеву удовицу госпођу Јелу, која га је сасвим сигурно користила као особу која је дугогодишњом службом њеном мужу, стекла неограничено повјерење. Ово је дошло до изражаја крајем 1435. и почетком 1436, у новчаним пословима које је Групко обављао за њу. Ови су документи посебно значајни јер се у њима Групко означава као "Grupchus Popouich nuntius magnifice domine Jele relicte voiuode Sandagl"⁴¹, што нам у великој мје-

³⁷ Власи Мириловићи, Костадин Милошевић и Вукашин Лазаровић били су ухваћени због кријумчарења соли. Дубровчани су их ослободили, под условом да до поклада плате 20 перпера казне. Имали су право узети своје коње, а Групко се обавезао као гарант да ће они тај дуг измирити до предвиђеног рока. DAD, Div. Not. XVIII, 172 (13. I 1434). E. Kurtović, *Konj u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 2014, 221.

³⁸ DAD, Div. Not. XVIII, 191' (26. II 1434); DAD, Div. Not. XIX, 85' (1. X 1434). E. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 34.

³⁹ „Captum fuit quod officiales gabelle Narenti dare debeant Grupcho ducatorum auri quatuor pro dando cancellario Sandagl qui scripsit pouegliam pro gabella narenti.” DAD, Cons. Minus VI, 152 (15. VII 1434).

⁴⁰ „Nobilem et sapiente virum dominum Rectorem ser Mathum de Gradi sedentem loco et more solitis cum suis iudicibus ser Junio de Bona, ser Paladino de Gondola et ser Marino Mi. de Restis, audita peticione Grupchi factoris voyuode Sandagli petentis yperperos viginti septem et grossos septem pro bestiamine vendito Bosigcho Chiunilouich de Zoncheteto. Et versa vice responsione dicti Bosigchi confitentis de plano dictum debitum fore verum. Et visa forma statutorum etc. Christi nomine inuocato etc. lectum et pro summam iudicatum fuit quod dictus Bosigchus Chiunilouich dare et soluere debeat dicti Gruppcho dictos yperperos viginti septem et grossos septem iuxta formam petitionis predictae.” DAD, Div. Canc. XLVIII, 324' (16. II 1435). На истом мјесту, само испод, стоји: „Die XV maii 1435, Nouach filius suprascripti Grupchi fuit confessus habuisse et recepisse nomine suprascripti Grupchi patris sui pro quo Grupcho ipse Nouach se constituit et de ra"to promisit renuntiando.”

⁴¹ Заједно са Прибисавом дијаком, 21. новембра 1435, подигао је добит на уложени новац, а затим се у сличној активности биљежи 9. и 11. фебруара 1436, када је подигао

ри помаже у реконструкцији Групкових посљедњих дипломатских акција за Сандаљева живота.

Групко Поповић није служио само госпођи Јели, него је био веома драгоцјен и за младог војводу Стјепана, који се, сасвим сигурно, ослањао на његово искуство у немирним временима када су се непријатељи Косача окупили не би ли их уништили или свели на локалну властелу. У Стјепановој служби, Групко се помиње у мају 1436, када је с још једним искувеним дипломатом, Прибиславом Похвалићем, боравио у Венецији бранећи права младог војводе у Котору, при чему су имали успјеха⁴². Почетком јула 1436. Групко Поповић, Вукослав Вукшић и цариник Љубиша јављају се у улози посланика војводе Стјепана који су ишли у Котор због продаје двије младе робинје⁴³. Исте године, новембра мјесеца, писао је потврду о Јеленином преузимању оставе у Дубровнику⁴⁴.

добит за претходну годину. DAD, Div. Not. XX, 169' (11. II 1436); Ђ. Тошић, *Сандаљева удовица Јелена Хранић*, ЗРВИ 41 (2004) 432; Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 46.

⁴² Радило се о правима наслеђеним од Сандаља на која је као његов законити наследник имао пуно право. Дужд је повељом потврдио да су Сандаљеве куће у Венецији и Котору, као и приход од Котора, сада пренесени на Стјепана као Сандаљевог наследника. А. Babić, *Diplomatska služba*, 85, 89–90; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964, 25; Е. Kurtović, *Sandalj*, 357–358; Пошто је которски кнез забранио Косачи сјечу дрва у својој области, Групко и Прибислав су тражили и добили одобрење да њихов господар има право сјече дрва. М. Šunjić, *Venecija i Bosna (odnosi u XIV. i XV. stolejcu)*, Sarajevo 1996, 205; Том приликом, они су Сињорији поклонили сребрену купу, која се касније стицајем околности обрела у Једрену. S. Ćirković, *Jedan primjer kruženja darova*, Spomenica akademika Marka Šunjića, Sarajevo 2010, 54.

⁴³ „Suprascripto millessimo et indictione et die dicti Jubissa douaneries magnifici et potentis domini Stephani vaivode Bossine habens licentiam a circumspetis viris Gruppico Popouich et Vochoslaus Vochsich nuntiiis prefati magnifici et domini Stephani ... dedit, vendidit et imperpetum tradidit et transactauit ... unam suam sclauam etatis annorum quindecim vel circa de genere bosinensium et heretica pravitate ortam vocatam lingua bosinensi Dieuena et ad baptismum in lingua latina Martha quam dictus magnificus dominus Stephanus redemi fecit a Theucris.” Ђ. Тошић, *Неколико примјера покатоличавања становништва из средњовјековне Босне*, 143.

⁴⁴ Потврда је завршавала сљедећим ријечима **ѣ** **Грѣкѣ писах(ъ)** **мошѣмъ рѣкомъ**. Она је примила 1.000 дуката, и то како истиче **свошѣмъ главошѣмъ**, дакле лично. F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 359; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–I*, 390–391; Ова мисија је забиљежена и у Различитим исправама канцеларије: „Grupchus Popchouich et Pribissauus diach nuntii magnifice domine Jele relicte colende memorie voiuode Sandagl ut eorum missione patet credentialibus litteris predictae domine Jele in personam ipsorum Grupchi et Pribissauu nunciorum nomine et vice suprascripte domine Jele et vigore ipsarum litterarum que sunt penes Nicolam de Stella cancellario comunis littere sclauae, confessi fuerunt habuisse et recepisse a spectabili domino Rectore ser Paladino de Gondola et suo minori consilio ad plenum more solito congregato, dantibus et soluentibus de denariis

Групко („gabelotus nuncii et ambaxiatores domine Jele relicte vayuode Sandagl“) је 9. септембра 1438. у име Сандаљево удовице Јелене подигао добит на 3.000 дуката уложених у дубровачку комуноу⁴⁵. Почетком 1439. Групко (овај пут без ознаке функције или презимена) забиљежен је као Стјепанов посланик у Дубровнику, чија је молба била одбачена⁴⁶. У фебруару 1439. поново је ишао у Котор, овај пут у друштву са Вукманом Југовићем у трговачким пословима за свог господара⁴⁷.

Групков долазак у Дубровник почетком фебруара 1440. показао се неуспјешним, јер су га власти, на захтјев да се Косачи уступи галија или галеот, одбиле⁴⁸. Поново се јавља крајем априла исте године када му је исплаћено 380 дуката за посљедњу рату петогодишњег закупа, будући да су му 120 дуката дали прије рока⁴⁹. Оно што није успио

comunis Ragusii vigore libertatis sibi date a consilio rogatorum ut ipsa patet in libro reformationum dicti consilii rogatorum die ... presentis mensis nouembris, pro solutione prodis ducatos sex mille quos dictus voyuoda habet in nostro comuni ad prode de quinque pro cento et voluit, secundum eius ordinationem post eius mortem dari prefate domine Jele, ducatos auri trecentos pro integra solutione dicti prodis anni unius finiti die secundo mensis augusti proxime preteriti M^oCCCC^oXXXV. Pro quorum ducatorum CCC^{orum} auri perceptorum predicti Grupchus et Pribissauus fecerunt plenariam finem dicto nomine remissionem, quietationem, liberationem etc. prefato domino Rectore et suo minori consilio de amplius illos non petendo.” DAD, Div. Not. XX, 108 (22. XI 1435).

⁴⁵ Уз Групка се помиње Радач Рајковић у тој мисији. DAD, Div. Not. XXII, 96' (9. IX 1438). Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 40, 47.

⁴⁶ „Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et suo minori consilio possendi facere excusare super petitione facta per Grupchum nuntium vayuode Stipani de Paucho filio Michoz Slobradouich prout ipsi domino Rectori et suo consilio videbiter.” DAD, Cons. Rog. VII, 8 (8. I 1439).

⁴⁷ Они су требали у Котору за војводу купити два комада чохе кремезина украшена златом за 1.080 дуката. У документу од 19. фебруара помиње се једномјесечни износ плате коју Котор даје Стјепану за септембар 1438, а који је примио управо Групко. Ј. Стјепчевић и Р. Ковијанић, *Хранићи – Косаче у которским споменицима*, ИЧ 5 (1954–1955) 318–319; М. Злоковић, *Словенска жупа Драчевица*, Бока 1, Херцег-Нови 1969, 64, 71.

⁴⁸ Вијеће умољених је одлучило „excusandi se Grupcho nuntio et ambaxiatori voyuode Stipani pro galea aut galeotto nos requisitis”. DAD, Cons. Rog. VII, 117' (2. II 1440). С. Ћирковић, *Херцег*, 42, нап. 5.

⁴⁹ „Grupchus nuntius et ambaxiator voyuode Stipani ut constat pro litteras credentiales dominio nostro scriptis, que littere cum expeditoria infrascripte confessionis et solutionis remanserunt penes Nicolam de Stella, nomine et vice dicti voyuode Stipani confessus fuit habuisse et recepisse a ser Nicola Jo. de Poza honor Rectore comunis Ragusii et suo minori consilio dantibus et soluentibus de denariis et nomine et vice comunis Ragusii, vigore libertatis sibi tradite a consilio rogatorum, de qua patet in libro rogatorum consilii sub [50v] die XII presentis pro resto et integra solutione gabelle Narenti finitis die ultimo martii 1440, ducatos auri quingentos. De quibus scomputati fuerunt ducatorum ducati centum et viginti pro solutione et grossos nouem ante terminum. Ex quo residium quod nunc recepit

почетком фебруара, успио је пет мјесеци касније, пошто му је Велико вијеће одобрило превоз на дубровачкој лађи до Венеције⁵⁰. Потврда ове одлуке стигла је мјесец дана касније од стране Вијећа умољених⁵¹.

Након тога, заједно са Влатком Похвалићем, Групко је отпутовао у Венецију, гдје је крајем љета 1440. водио преговоре који су по интересе Косаче били мање успјешни будући да су власти Републике одбиле да му предају Котор и пруже помоћ против бана Петра Таловца, али су обећале да ће војводу Стјепана препоручити код Турака⁵². Почетком јула 1441. Групку, као посланику војводе Стјепана, опет је одобрен превоз на дубровачкој лађи до града на лагунама⁵³. Тамо је Сињорији изложио захтјева војводе Стјепана у пет тачака⁵⁴. Након повратка, биљежи се у другој половини августа 1441. када је као Стјепанов посланик био у Дубровнику како би регулисао питање исплате конавоског дохотка⁵⁵.

При служењу Косачама, Групко није увијек био у потпуности вјеран. Тако је у марту 1442. боравећи у Венецији понудио своје услуге Сињорији против господара, али су га они одбили надајући се миру са Косачом, али и

ipse Gruppus [?] fuit ducatus trecentos et LXXVIII et grossos XXXIII÷ [33,5]. Faciens proinde ipse Grupchus nomine quo supra finem remissionem etc. Liberans et absoluens etc. Promittens etc. Renuntiantes etc. [51].” DAD, Div. Not. XXIV, 50–51 (26. IV 1440).

⁵⁰ „Prima pars est de consentiendo barcham unam expensis nostri comunis Grupcho nuntio vauode Stipan pro portando ipsum Venetiarum et de Venetiarum Ragusium.” DAD, Cons. Maius VI, 40'. (7. VII 1440)

⁵¹ „Prima pars est quia barcha que alias data fuit et concessa Grupcho nuntio voyuode Stipani nomine ipsius voyuode pro conducendo ipsum Gruppum Venetiarum et postea retenta sequi debeat suum viagium Venetiarum cum ipso Grupcho et comite Vlacho.” DAD, Cons. Rog. VII, 182' (8. VIII 1440).

⁵² Поред тога, они су успјели и да издејствују да се са млетачке територије протјерају сви бјегунци који су радили против њиховог господара. А. Babić, *Diplomatska služba*, 86–87.

⁵³ „Prima pars est de dando dicto Grupcho pro paregio predicto unam barcham ad sex remos que portare debeat ipsum Venetias et a Venetiis huc.” DAD, Cons. Maius VI, 119 (4. VII 1441).

⁵⁴ Заједно са њим у тој мисији учествовао је Влатко Похвалић. А. Babić, *Diplomatska služba*, 90.

⁵⁵ „Grupchus nuntius voyuode Stipani ut apparet per eius voyuode litteras penes Nicolam de Stella cancellarium ydiomatis sclauī existente, confessus et manifestus fuit nomine prefati voyuode realiter habuisse et recepisse a nobili et sapiente viro ser Andrea de Babalio honor Rectore comunis Ragusii dante et soluente de denariis comunis vigore libertatis consilii rogatorum sibi date die XVIII° presentis mensis augusti uerpereros quingentos pro integra solutione tributi Canalis pro anno presenti finito die tercio presente mensis, quo fuit festum sancti Stephani.” DAD, Div. Not. XXV, 98 (22. VIII 1441).

остављајући могућност сарадње ако до мира не дође⁵⁶. Ипак, ускоро се вратио у Стјепанову службу, који, очито, није сазнао за његову издају. Чак га је нешто доцније слао у Дубровник са захтјевом да се Иванишу Остојићу не пружи азил⁵⁷. Нова Групкова невјера биљежи се почетком јуна 1442. када је ишао у Венецију, али је прије тога садржај војводине инструкције открио Дубровчанима који су били у страху од тадашњих преговора Косаче с Млетачком Републиком⁵⁸. Преговори са Сињоријом тада нису довели до било каквог резултата, јер Групко није имао овлашћења да преговара о територијалним питањима⁵⁹. У марту 1443. био је дио посланства које је боравило у Венецији, а које је претходно било задржано на Шолти и опљачкано од стране Наталина Петрија, патрона једне млетачке лађе⁶⁰. Послије извјесне паузе поново је почетком јула 1443. забиљежен као „Grupco gabellotto Stiepani vaiuode”⁶¹. У истој функцији забиљежен је и четири мјесеца касније⁶².

⁵⁶ И други члан овог посланства, иначе Стјепанов рођак, Иваниш Остојић починио је сличну издају. Чудно је да су они то чинили независно један од другог, па им је одговор дат понаособ. С. Ћирковић, *Херцег*, 59–60 ; М. Ђунјић, *Venecija i Bosna*, 212.

⁵⁷ Стјепан је сазнао за Иванишево држање у Венецији, могуће управо преко Групка, који је у Дубровнику захтјев свог господара поткријепио оптужбом да је Иваниш узео неке његове ствари. Међутим, Дубровчани су то одбили сматрајући да се ради о изговору. С. Ћирковић, *Херцег*, 60.

⁵⁸ Вијеће умољених је 2. јуна одлучило „restituendi Gruppo (!) ambaxiatori voyvode Stipani ituro Venecias comissionem suam et litteras domini sui directivas ducali dominio Venetiarum nobis ostensas et lectos in presenti consilio ut iste Grupchus celeriter ire et sequi possit viagium suum Venetios”. С. Ћирковић, *Херцег*, 60–61, нап. 92.

⁵⁹ Млечани су чак забиљежили да Стјепанови посланици нису имали инструкције што неће бити тачно будући да су оне прочитане у дубровачком Малом вијећу по Групковој дозволи уочи његовог одласка у Венецију. С. Ћирковић, *Херцег*, 62.

⁶⁰ Уз Групка, у посланству се биљеже „Johannes Vlacovic” и „Lathco Roclavich”. Наталин их је ухватио јер је сумњао да иду арагонском краљу. Затим их је одвео трогирском кнезу, који их је ослободио видјевши њихове исправе. Разочаран тиме, Наталин их је опљачкао. Дошавши у Венецију, они су се на то пожалили, те је Сињорија почетком наредне године наредила да се опљачкано врати. М. Ђунјић, *Venecija i Bosna*, 217–218.

⁶¹ „Ad instantiam Martini Richi speciarrii Johannes Vitigh riuerius comunis retulit se de mandato domini Rectoris ser Martoli de Binçola presentasse Grupco gabellotto Stiepani vaiuode unam taciам argenti pro pignore et signo iperperis triginta octo et grossorum decem. Et eidem Grupco precepisse ut ipse infra octo dies proxime futuros debeat dictam taciам exegisse, aio quam ipsa vendetur ad publicum incantum secundum consuetudinem ciuitatis Ragusii.” DAD, Div. Canc. LVIII, 276 (1. VII 1443).

⁶² „Cum Stipan vaiuoda ordinasset unam certam gabellam supra bestias, videlicet, quod qualibet vaca vel bos soluent pro dacio grossos sexdecim et pro quolibet castrone grossos quatuor. Ser Franciscus de Benessa constituit se plegium pro Radouano Vermlianin et Vlatco Cuçou pro uerperos quinquaginta. Et dicti Radouano et Vlatcus dederunt unam

За вријеме Косачиног сукоба са новим краљем Стефаном Томашом, Групко је био ангажован да путује у Апулију с циљем да нађе савезника. Када су најамници стигли, Групко је тражио дозволу од Дубровчана да прођу преко њихове територије до Косаче⁶³. Почетком марта 1444. примио је добит за војводу Стјепана у Дубровнику⁶⁴. Исте године у септембру „Grupchus factor vauuode Steffani” примио је од Дубровчана одштету за стоку војводе Стјепана на његовом посједу у Новим земљама⁶⁵. У јануару 1445. у Дубровнику му је било дозвољено да извезе из Дубровника до 100 стари пшенице, али је јула исте године забрањено његовим поданицима да извозе жито⁶⁶. Почетком јуна 1445. био је дио Косачиног посланства које је у Дубровнику примило камате на уложени новац⁶⁷.

Једна од важнијих Групкових мисија била је она када је од јуна до августа 1445. као члан посланства војводе Стјепана боравио у Венецији водећи мировне преговоре. Вјероватно је новац подигнут у претходној мисији (почетком јуна) био искоришћен за њихов пут и боравак у граду на лагунама. Том приликом они су дошли без прописаног овлашћења, те се један од њих морао вратити, а у питању је био управо Групко⁶⁸. Када

peciam panni blaiui Grupco gabellotto dicti vaiuode presenti et acceptanti et confitenti eum quod dicta gabella nouiter imposita cum hoc pacto, videlicet, quod si dicta gabella non habebit durationem quod ipsa plegiaria cassari debeat et sit nullius valoris, et teneater ipse Grupcus teneatur restituere ipsam peciam panni dictis Radouano et Vlatco. Si vero ipsa gabella durabit et stabit firma, ipsi Radouanus et Vlatcus per aptai se obligauerunt ipsi ser Francisco de Benessa dare et soluere ad eis voluntatem dictos uerpereros quinquaginta pro quibus ipse ser Franciscus constituit se plegium.” DAD, Div. Canc. LVIII, 110' (6. XI 1443).

⁶³ Он је био на челу посланства које је дошло у Дубровник тражећи превоз за Апулију, али су их дубровачке власти одбиле. Р. Џошковић, *Bosanska Kraljevina u prijelomnim godinama 144–1446*, Ванја Лука 1998, 87.

⁶⁴ DAD, Cons. Rog. IX, 25 (4. III 1444). Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 55.

⁶⁵ На основу ове вијести зна се да је стока у власништву војводе Стјепана била жигосана на дубровачкој територији. DAD, Div. Not. XXVII, 178 (12. IX 1444); Е. Куртовић, *Конј у средњовјековној Bosni*, 133, 308.

⁶⁶ Д. Динић Кнежевић, *Промет житарица између Дубровника и залеђа у средњем веку*, Годишњак ФФ у Новом Саду XII–1 (1969) 85.

⁶⁷ Иако је исплата требала бити у августу, посланици су добили војводин новац много раније. DAD, Div. Not. XXIX, 97' (6. VI 1445). Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 55.

⁶⁸ На то упућује одлука Вијећа умољених од 21. јула 1445. да се да једна барка „pro Venetiis et Arulea” за Групка, посланика војводе Стјепана. Овлашћење је дан раније издао Стјепан у Соколу. А. Бабић, *Diplomatska služba*, 87; Б. Храбак, *Јадран у политичким и економским настојањима Сандаља Хранића и Степана Вуччића Косаче*, Зборник радова: Српска проза данас. *Косаче – оснивачи Херцеговине*, Билећа–Гацко–Београд, 2002, 420; Већ сутрадан је забиљежено: „Grupchus ambaxiator vouuode Stipani ut patet per litteras credentiales et expeditorias que apud Nicolam de Stella

се вратио са траженим овлашћењем, преговори су успјешно настављени, те је мировни уговор објављен 23. августа⁶⁹. Занимљив је документ из друге половине новембра те године, јер се у њему као свједоци помињу нећак цариника Групка по имену Петинац, као и Прибисав Групковић, који би евентуално могао бити Групков син⁷⁰.

Почетком 1446. Групко је поново био у Венецији преговарајући са тамошњим властима о побољшању међусобних односа након потписивања мировног уговора из августа претходне године⁷¹. Априла и септембра 1446. долазио је у Дубровник због подизања добити на уложени новац⁷². Након измирења Стјепана са краљем Томашем у мају 1446. када је дошло до погоршања односа са деспотом Ђурђем, цариник Групко ишао

cancellarium in ydiomate sclauo remanserunt, confessus fuit habuisse et recepisse a domino Rectore ser Jacobo de Georgio et suo minori consilio presentibus et ibi dantibus et soluentibus, vigore libertatis superinde attribute a consilio rogatorum die heri de denariis et vice et nomine comunis Ragusii pro tributo Canalis anni unius finituri die secundo augusti proxime futuros uerpereros quingentos.” DAD, Div. Not. XXIX, 124 (22. VII 1445).

⁶⁹ Занимљиво да су овлашћење добили тек 19. августа, што је констатовано у одлуци Вијећа од тог дана. Два дана касније, уговор је сачињен, а објављен након још два дана. Потом им је уручен, те су Косачини посланици кренули кући. Посланство су чинили уз Групка још и Влатко Похвалић, дворски кнез Ђурађ и неки Иван. Прва двојица су по мишљењу А. Бабића били стручна лица – дипломате, док су друга двојица били представници двора и Стјепану потчињене властеле. А. Babić, *Diplomatska služba*, 87–88 ; М. Šunjić, *Venecija i Bosna*, 240–241.

⁷⁰ „Bositichus Radogstich de Zoncheto coram domino Rectore ser Marino Mi. de Restis fecit lamentum supra Zuietchum Dragoslauich, Ugrin Radisich cum sociis suis quos non cognoscit, dicens quod furati fuerunt peccudes tres. Et hoc fuit in Zarina. [Testes:] Petinaç nepos Grupchi gabelloto, Pribissauus Grupchouich, Millath Nemagnich, Vucossauus Bogoeuich, Giurchus Branchouich.” DAD, Lam. de foris, XIX, 278' (21. XI 1445).

⁷¹ Зна се да је Вијеће умољених у Дубровнику 12. јануара 1446. одобрило барку за Групков превоз у Венецију. Р. Џошковић, *Prijelomne godine*, 93–94.

⁷² Први пут у друштву са Вукманом Југовићем, а други пут сам. „Grupchus ambaxiator voyuode Stipani ut patet per litteras credentiales et expeditorias que apud Nicolam Stella cancellarium in ydiomate sclauo remanserunt, confessus fuit habuisse et recepisse a domino Rectore ser Marino Junii de Georgio et suo minori consilio presentibus et ibi dantibus et soluentibus, vigore libertatis superinde tradite in consilio rogatorum et scripture in libro rogatorum die secundo septembris presenti, pro tributo Canalis anni unius finituri die secundo augusti proxime preteriti uerpereros quingentos. Item in alia manu ducatos auri trecentos pro prode ducatos auri VI^M esistenti in comune ad rationem quinque pro centenariorum anni preteriti. Qua propter dictus ambaxiator nomine et vice dicti voyuode fecit et facit finem remissionem, quietationem absolutionem et pactum de ulterius non petendo dicto domino Rectore et suo consilio.” DAD, Div. Not. XXX, 107 (15. IX 1446). Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 56.

је у Дубровник да тражи балистаре, али га је влада спријечила у томе⁷³. Послије дужег времена, један документ је забиљежио и Групково презиме. Било је то средином октобра 1448. када је у канцеларијским списима наведено: „Grupchum Popouich gabellotum vaiuode Stiepani”⁷⁴.

Постоји могућност да је дугогодишњи цариник и дипломата Косача, Групко након проглашења војводе Стјепана за херцега био награђен. Наиме, при крају једног нотарског записа априла 1449. Групко је забиљежен као дворанин херцега Стјепана⁷⁵. Почетком новембра 1449. Групко, са браћом Вукцем и Радишом, био је оптужен пред дубровачким судом због пљачке дубровачке стоке⁷⁶. Остаје отворено питање да ли се радило о „нашем” Групку, или о некој непознатој особи коју је са дипломатом Косача повезивало само име. Ипак, имајући у виду све до сада изложено, изгледнија је друга опција.

Оно што је сигурно јесте то да је херцегов посланик Групко крајем фебруара 1450. боравио у Дубровнику, гдје је подигао добит на уложени новац за свог господара⁷⁷. Његово име биљежи се у одлукама Вијећа умољених из средине новембра исте године⁷⁸. Ако је судити према историјској грађи, Групко је посљедњу мисију за херцега обавио првих дана марта 1451. када се његово име среће у неколико докумената. Том приликом, као дио Косачиног посланства, преговарао је о неким царинским злоупотребима. Поред тога, они су добили 300 дуката на име Сандаљевог новца уложеног на добит. Како су преговори показали напредак, посланици су на поласку били награђени пригодним поклонима⁷⁹.

⁷³ Дубровчани су тих дана отворено страховали од избијања непријатељстава између деспота и војводе покушавајући на све начине да их обуздају, а једна од мјера било је одбијање Стјепановог посланика у тражењу балистара. С. Ћирковић, *Херцег*, 95.

⁷⁴ DAD, Div. Canc. LXI, 241 (16. X 1448).

⁷⁵ „Et hoc in presentia Grubchi curialis cherzechi Stiepani.” DAD, Div. Not. XXXIV, 72' (29. IV 1449).

⁷⁶ DAD, Lam. de For. XXII, 269 (3. XI 1449).

⁷⁷ „Grupchus ambaxiator de chercech Stiepano prout apparet literas dicti chercech penes Nicolam de Stella cancellarium in ydiomate sclabo existentis, confessus fuit se habuisse et recepisse a domino Rectore ser Zupano de Bona et eius minori consilio dantis et solutentis nomine comunis Ragusii et vigore libertatis consilii rogatorum capte die [ostavljen prazan prostor] presentis mensis ducatus auri trecentos pro integra solutione produs ducatorum VI^M quos dictus chercech habet in comune Ragusii ad prode de V pro C, videlicet, pro uno anno finito die tercio februarii presentis de 1450.” DAD, Deb. Not. pro Comuni, I, 5' (26. II 1450). Е. Куртовић, *Из историје банкарства*, 57–58.

⁷⁸ „Prima pars est de consentiendo Grupcho quod possit emere pro filio de chercech et pro Radino gost et pro Radoan Vardich ea que scripserunt Grupcho lecta in presenti consilio.” DAD, Cons. Rog. XI, 264' (17. XI 1450).

⁷⁹ Групко се помиње у три записа првих дана марта: „Prima pars est de donando Iuano Vlachouich, Radiuoy Siglize et Grupcho ambassiatoribus chercech Stiepani et filio-

Све досад саопштено сугерише да би се на постављено питање око идентификације Групка Добричевића и Групка Поповића могло позитивно одговорити, односно да се радило о једној истој личности. Уосталом, навођење различитих презимена уз име није било ријеткост, а свакако су најпознатији примјери Браило Тезаловић, који је понекад означаван и као Микојевић (по оцу Микоју Радановићу) и Прибислав Вукотић, означаван и као Цреповић (фочанска трговачка породица). Симптоматично је да се у оба случаја ради о истакнутим дипломатама, што је и сам Групко био. Његове мисије без сумње га доводе у ред значајнијих дипломата обласних господара средњовјековне Босне. Могло би се рећи да је уз Прибислава Похвалића⁸⁰ више година био најважнији посланик и заступник војводе Сандаља.

Иако се са сигурноћу не може тврдити, постоји вјероватноћа да је његов син био познати дипломата Радич Групковић, који се први пут јавља 6. јуна 1443. у разријешници рачуна цариника Павка, коју је по овлашћењу војводе Стјепана однио у Дубровник⁸¹. У дипломатској служби Косача биљежи се у бројним мисијама које су обиљежиле наредне три деценије. Ако је судити према презимену, могуће да је у сродству са Групком био и Прибислав Поповић, који се као дипломата херцега Стјепана помиње почетком септембра 1461. када је подигао 300 дуката на име добити за уложени новац⁸². Слично се може рећи и за Гргура Поповића забиљеженог као посланика херцега Стјепана 1462. године⁸³.

rum de chercech.” DAD, Cons. Maius IX, 178’ (3. III 1451). „Prima pars est de donando Iuano Vlachouich uyperperos quinquaginta, Radiuoy Siglize uyperperos quadraginta et Grupcho uyperperos treginta in pannis.” DAD, Cons. Maius IX, 178’ (3. III 1451); „Iuan Vlacouich, Radiuoy Sigliza et Grupchus ambassiatores chercech Stiepani ... confessi fuerunt habuisse et recepisse ... ducatos auri trecentos integra solucione prodis ducatorum sex millium quos dictus chercech habet in comune nostro Ragusii ad prode de quinque pro centenario, videlicet, pro uno anno finito die III februarii proxime preteriti de 1451.” DAD, Deb. Not. pro Comuni I, 10’ (5. III 1451); A. Babić, *Diplomatska služba*, 90; С. Рудић, *Властела илirског грбовника*, Београд 2006, 130.

⁸⁰ Континуирана активност Прибислава Похвалића приказана је у раду А. Смиљанића, *Počteni vitez Pribislav Pohvalić*, *Viteška kultura* 3 (2014) 75–96.

⁸¹ Како Стјепан у свом писму наводи и **таи листъ ѿдахъ по РадичѸ ГрѸпковику да га да вашемѸ госпо(д)ствѸ...** М. Пуцић, *Споменици српски* II, Београд 1862, 103–104; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 58.

⁸² У документу је забиљежен као „Pribissauus diach”. М. Динић, *Дубровачки трибути*, Глас СКА CLXVIII (1935) 241; Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 61.

⁸³ Е. Kurtović, *Sandalj*, 385; Томе у прилог иде презиме Поповић које се понекад налази уз Групково име, као и чињеница да су обојица били у служби истог господара, херцега Стјепана.

Arandjel Smiljanić
Banja Luka University, Faculty of Philosophy

GRUPKO DOBRICEVIC = GRUPKO POPOVIC, YES OR NO?

Summary

Although differently referred to in historical sources (name and title-wise), the diplomat Kosaca Grupko Dobricevic is the same person as Grupko Popovic. He first time appeared as a scribe in a suit at the beginning of 1412. At the end of the same year he spent some time in Venice taking part in peace negotiations between the Republic of Venice and the ruler of Zeta Balsa III. In the next few years he performed confidential tasks for duke Sandalj, and soon after that, in 1420, he was referred to as a clerk – auditor of the ruler's treasury. In the spring of 1424 he was first referred to as the duke's Sandalj's customs officer. During that decade he usually came to Dubrovnik performing lending and trade tasks for his ruler (withdrawal of money as income and invested money in the then community).

After Sandalj's death he was transferred to the service of his heir, duke Stjepan for whom he performed a number of important missions in Venice, among which stand out those in 1436, 1441 and 1445. At that, he would not always be loyal enough, as on two times already, in 1442, he offered his services against Kosaca, first to the Signoria and then to the people of Dubrovnik. Luckily, the duke Stjepan never learned about that, and he even awarded him for his service of many years. In the spring of 1449 Grupko was referred to in an office record as an attendant at a court of Herceg Stjepan.

After that he carried out a number of pecuniary tasks for the herceg (duke) in Dubrovnik, where he last time appeared in March 1451. Due to everything that he did, Grupko Dobricevic (Popovic) may be considered as one of the most important diplomats of district rulers of the Medieval Bosnia. Besides Pribislav Pohvalic, he certainly was Duke Sandalj's most important diplomat. Unlike Pohvalic, Grupko was of great help to Duke Stjepan too, so his activity in that regard may be compared to his other diplomats, like Rade's guest, Vukman Jugovic or Pribislav Vukotic. There is a possibility that Radic Grupkovic was his son, who stood out in the diplomat's service of Herzeg Stjepan and his son Vlatko. The same possibility exists for the less known Grgur and Pribislav Popovic who are recorded in Herzeg Stjepan's diplomat's service in the first half of the seventh decade of XV century.